

VIZIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA REFORMEI ȘTIINȚEI ȘI INOVĂRII

Academician **Gheorghe DUCA**

Președintele Academiei de Științe a Moldovei

Începând cu 2008, Academia de Științe a Moldovei a promovat integrarea științei naționale în Spațiul European de Cercetare. În 2009, am reușit asocierea la cel de-al Șaptelea Program Cadru pentru Cercetare și Inovare. Am fost prima țară din cadrul Parteneriatului Estic care am atins asemenea performanță. În 2014, s-a produs asocierea la Programul comunitar ORIZONT 2020. Raportând performanța statelor din Parteneriatul Estic la un milion de locuitori, Republica Moldova denotă cea mai tranșantă participare: suntem mai activi decât Armenia și Georgia, de două ori mai activi decât Belarus, de trei ori mai activi decât Ucraina, de opt ori mai activi decât Rusia și Azerbaidjan.

Astfel, știința reprezintă unicul domeniu al țării care a obținut realizări notabile în procesul de integrare europeană. Principalul factor de succes a fost și este comunitatea științifică, Academia de Științe, precum și cadrul normativ asigurat de Codul cu privire la știință și inovare.

În cadrul acestui proces am întâmpinat mai multe dificultăți, pentru a căror depășire am propus și promovat soluții. Totodată, câteva dintre aceste dificultăți au rămas nesoluționate, fapt pentru care, în decembrie 2014 și noiembrie 2015, am solicitat Comisiei Europene sprijin, prin intermediul unui exercițiu de evaluare colegială (peer-review), în cadrul Facilității de Suport pentru Politici (Policy Support Facility). Trebuie să menționăm că din toate statele asociate la programele europene suntem prima și unica țară care a profitat de oportunitățile oferite de acest instrument.

În urma consumării exercițiului de evaluare, efectuat de către o echipă independentă de experți, a fost elaborat *Raportul final de analiză și evaluare a sistemului actual de cercetare-dezvoltare-inovare din Republica Moldova*, care va facilita comunitatea științifică în construcția viitorului științei moldovenești. În acest context, reforma domeniului va fi realizată de către cercetători și în beneficiul cercetătorilor, iar finalitatea urmărită în cadrul reformei este consolidarea autonomiei și independenței Academiei de Științe a Moldovei.

Drept urmare a prezentării recomandărilor de către experții europeni, comunitatea științifică și Gu-

vernul își vor ralia acțiunile în vederea armonizării acțiunilor de reformă.

Astăzi, sistemul de cercetare este reprezentat de 19 institute de cercetare fondate de Academia de Științe, 33 de institute din diferite ramuri, 12 universități acreditate cu activitate științifică, două muzee, trei parcuri științifico-tehnologice, șapte incubatoare de inovare. Această infrastructură este susținută de 3 222 de cercetători, dintre care 1 429 de doctori în științe, 441 de doctori habilitați. Cota tinerilor de până la 35 de ani este de 30%.

Am discutat în repetate rânduri despre rezultatele și succesele comunității științifice. Toate aceste rezultate sunt obținute în contextul apartenenței la Programul comunitar ORIZONT 2020, acolo unde a fost ghidată comunitatea de către Academia de Științe, în calitate de principala autoritate în domeniul științei și inovării.

Numai în ultimul an de activitate, cercetătorii au produs peste 7 600 de publicații, dintre care mai mult de 300 cu factor de impact, 318 proiecte naționale, 65 de proiecte bilaterale, 78 de proiecte internaționale, au înregistrat 143 de brevete de invenții și 657 de contracte economice.

Principalul scop al reformei este reorganizarea și armonizarea administrării cercetării la standardele europene.

Pentru atingerea lui, au fost stabilite trei obiective principale:

1. Crearea infrastructurii de administrare și evaluare a cercetării și inovării.

2. Revizuirea mecanismului de finanțare a cercetării.

3. Reformarea Academiei de Științe a Moldovei, asigurându-i independența și autonomia.

Scopul și obiectivele reformei sunt raliat la cele șapte mesaje de politici expuse de experți:

1. Incorporarea politicii de cercetare și inovare în politicile și strategiile economice ale țării.

2. Îmbunătățirea administrării naționale a sistemului de cercetare și inovare prin consolidarea responsabilității politice pentru domeniu cu o responsabilitate dedicată ministerială.

Echipa de experți, delegată de Comisia Europeană, însoțită de acad. Gh. Duca, președintele AȘM, a prezentat prim-ministrului Pavel Filip *Raportul final de analiză și evaluare a sistemului actual de cercetare-dezvoltare-inovare din Republica Moldova*. 12 iulie, 2016

3. Crearea unei Agenții independente, transparente și responsabile pentru implementarea politicilor din domeniul cercetare și inovare.

4. Redresarea situației binare a sistemelor de cercetare și educație din Moldova.

5. Salvagardarea capacităților publice de cercetare și inovare a Moldovei și asigurarea autonomiei și independenței Academiei de Științe a Moldovei.

6. Întreprinderea măsurilor ferme pentru îmbunătățirea oportunităților de angajare și salarizare, condițiile de muncă și perspectivele de creștere în carieră a cercetătorilor.

7. Revizuirea cadrului de condiții pentru inovare prin implementarea unui set de măsuri de politici coerente menite să stimuleze și sprijine un mediu de atractivitate pentru business în activitățile de cercetare și inovare.

În vederea realizării reformei, alături de autoritățile publice, trebuie să ne asumăm responsabilitatea pentru viitorul domeniului.

În acest sens, considerăm inerent ca **Guvernul** să își asume următoarele acțiuni:

- Crearea premiselor pentru atragerea tinerilor talentați în cercetare;
- Garantarea condițiilor pentru obținerea performanței în cercetare (sporirea salariilor și indemnizațiilor, sporirea finanțării programelor și proiectelor);
- Creșterea graduală a finanțării pentru întreg domeniul cu 0,05% din PIB anual;
- Asumarea angajamentului politic de finanțare a întregului domeniu al științei cu 1% din PIB către 2025.

Numai în aceste condiții, **comunitatea științifică** își poate asuma responsabilitatea pentru:

- Cercetarea pentru educație (creșterea nivelului general al cunoașterii);
- Cercetarea pentru economie (implementarea inovațiilor);
- Cercetarea pentru cultură (salvagardarea identității și patrimoniului cultural);
- Cercetarea pentru mediu (conservarea biodiversității și protecția împotriva poluării).

Principalele acțiuni pentru realizarea reformei sunt:

1. **Crearea Consiliului Consultativ pentru Știință și Dezvoltare (CCȘD);**
2. **Constituirea Agenției Naționale pentru Cercetare și Inovare (ANCI);**
3. **Crearea unei Agenții pentru evaluarea performanței în cercetare și învățământ superior;**
4. **Introducerea mecanismelor noi de finanțare;**
5. **Dezvoltarea cadrului legal pentru realizarea reformei Academiei de Științe a Moldovei.**

Prima acțiune vizează crearea **Consiliului Consultativ pentru Știință și Dezvoltare**. Această structură nouă va avea următoarele trei obiective:

- Elaborarea, propunerea și monitorizarea priorităților pentru cercetare și inovare (direcțiile strategice curente);
- Recomandarea Guvernului politicilor de stat pentru cercetare și inovare;
- Consultarea Prim-ministrului în problemele ce vizează cercetarea și inovarea, dezvoltarea științifică.

Beneficiul acestui Consiliu constă în asigurarea comunicării și cooperării dintre principalii actori în domeniu: guvernamental, științific, antreprenorial,

asociativ și de cultură, bazat pe formula 51% membri/49% supleanți. Acest model al Consiliului este utilizat în diferite state europene, precum Olanda, Marea Britanie și Suedia.

A doua acțiune vizează constituirea **Agenției Naționale pentru Cercetare și Inovare**. Agenția va asigura realizarea politicii de stat în domeniul științei și inovării. Beneficiul acestei Agenții sunt:

- Agenția înlătură conflictul de interese între elaborarea și realizarea politicii de stat în domeniu;
- Agenția este independentă, transparentă și responsabilă pentru implementarea politicii de stat în domeniu.

Modelul unei asemenea Agenții este utilizat pe larg în spațiul european în țări precum Franța, Olanda, România, Irlanda și Polonia. Urmând viziunea de reformă, precum și recomandările experților, interacțiunea dintre cele două structuri noi va asigura un rol dublu pentru Consiliu, care va supraveghea activitatea Agenției și va oferi consultanță Guvernului în problemele ce vizează știința și inovarea. Deciziile adoptate de Consiliu vor fi prezentate și promovate în Guvern de către un viceprim-ministru. Guvernul va adopta decizii în baza recomandărilor Consiliului, iar Agenția va executa aceste decizii și va primi finanțare din partea executivului.

A treia acțiune vizează crearea unei **Agenții pentru evaluarea performanței în cercetare și învățământ superior**. Evaluarea și certificarea performanței este o practică utilizată pe larg în Spațiul European de Cercetare.

A patra acțiune vizează introducerea **mecanismelor noi de finanțare**:

- **Finanțarea instituțională reprezintă responsabilitatea Guvernului pentru a crea capacități de cercetare** și va oferi finanțarea de bază pentru necesitățile Academiei de Științe și institutele de cercetare, centrele de cercetare din universități – cheltuieli de regie, salarizarea unui număr limitat de cercetători, personal auxiliar și de conducere.

- **Finanțarea prin concurs** va contribui cu resurse adiționale în baza performanței competitive obținute de organizații.

- **Cofinanțarea** va atrage sectorul de afaceri în finanțarea proiectelor.

Mecanismele de finanțare propuse sunt racordate la politica bugetar-fiscală a Republicii Moldova. Finanțarea instituțională, prin concurs și cofinanțarea sunt implementate în majoritatea statelor membre

UE și sunt utilizate în Programele europene.

Cea de-a cincea acțiune, de importanță pentru comunitatea științifică, vizează **asigurarea independenței și autonomiei Academiei de Științe**. Această acțiune presupune:

- Academia va transmite competențele sale de elaborare a politicii de stat în domeniul științei și inovării;
- Academia va consolida eficacitatea instituțiilor subordonate;
- Academia va fi finanțată printr-un compartiment distinct al bugetului de stat, fapt care va asigura autonomia și independența instituției;
- Academia își va redefini rolul său în societate și va promova excelența științifică.

Același model autonom și independent de activitate al academiei poate fi întâlnit în următoarele state membre ale UE: Polonia, Austria, România, Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Serbia, precum și în alte academii de științe europene.

În urma reformei, rolul central al Academiei de Științe și infrastructura oferită pentru administrarea domeniului va fi transmisă Consiliului Consultativ pentru Știință și Dezvoltare și Agenției Naționale pentru Cercetare și Inovare. Academia de Științe va rămâne un for de elită al intelectualilor, care va beneficia de autonomie și independență în luarea deciziilor și administrarea instituțiilor din subordine.

În afara recomandărilor expuse de experți și aprobate de Comisia Europeană, vor fi utilizate rezultatele exercițiului de Foresight „FOR-Moldova”, recomandările evaluării colegiale „Moldova Policy Mix Peer Review”, Auditul de performanță al Curții de Conturi, recomandările Expert-Group, propunerile cercetătorilor și ale mediului de afaceri.

Așteptările în urma reformei vizează: elevarea rolului științei în țară, sporirea finanțării științei, soluționarea problemelor majore ale domeniului, eficientizarea cercetărilor naționale, introducerea mecanismelor noi de finanțare a științei, introducerea mecanismelor noi de evaluare și certificare a performanței, sporirea salariilor și îmbunătățirea condițiilor de realizare a cercetării, consolidarea independenței și autonomiei Academiei de Științe, precum și a universităților.

O premisă esențială a realizării reformei este că aceasta urmează a fi întreprinsă de către cercetători și în interesul acestora. În sensul dat, urmează să ne consolidăm efortul pentru a transforma așteptările în realități și a asigura continuitatea științei naționale.